

Octavia Hill (1838-1912)

Het recht op schoonheid, licht en ruimte

Octavia Hill is met stip kandidaat voor de eretitel 'Oermoeder van sociaal werk'. Zij staat op dezelfde hoogte als Elisabeth Fry (gevangenishervorming) en Florence Nightingale (verpleegkunde). Haar invloed reikte vanuit Londen tot Amsterdam, Berlijn en Chicago. In Nederland inspireerde zij vele pioniers in sociaal werk.

Maarten van der Linde

Er is weer belangstelling voor Octavia Hill. Niet toevallig verschenen in 2005 voor het eerst haar complete *Letters to Fellow-Workers 1872-1911*. In Groot-Brittannië zijn er Octavia Hill-lezingen en in haar geboorteplaats Wisbech is een museum geopend. Haar pionierswerk wekt nieuwe belangstelling.

Aan het einde van haar leven gold zij als ouderwets. Dat zij bleef hameren op een individuele benadering wekte irritatie bij socialistische jongeren. Zij hield vast aan een persoonlijke en kleinschalige werkwijze. Dat overheidsingrijpen nodig was om de grootschalige problemen van armoede, volkshuisvesting en werkloosheid aan te pakken, wilde er bij haar niet in. Octavia Hill was sceptisch tegenover een overheid die haar vaak had tegengewerkt. Overheidsbemoeienis kon nooit de plaats innemen van het particulier initiatief.

Met de opkomst en bloei van de verzorgingsstaat (1910-1970) verbleekte haar ster. Nu gebleken is dat ook de verzorgingsstaat schaduwkanten heeft, wordt de waardevolle kern van haar werkwijze opnieuw gewaardeerd.

Empowerment avant la lettre

Vanaf 1864 introduceert Octavia Hill een nieuwe methode van werken die gericht is op actieve bemoeienis met mensen die persoonlijk en maatschappelijk in een slechte positie zijn geraakt – arm, verslaafd, werkloos, gemarginaliseerd. Ze doet haar werk vanuit de overtuiging dat je mensen moet ondersteunen op een manier die hun zelfrespect en vertrouwen in eigen kunnen versterkt. Alle activiteiten moeten gericht zijn op het wekken van eigen mogelijkheden en krachten

om het leven in eigen hand te nemen en te verbeteren. Nu noemen we dat *empowerment* en Eigen Kracht. Octavia Hill heeft een broertje dood aan filantropie die zwelgt in het tragisch lot van de onderklasse, de armen neerbuigend bejengt en hun afhankelijkheid van bedeling in stand houdt. De Amsterdamse maatschappelijk werkpionier Helene Mercier beschreef in 1895 hoe Octavia Hill met haar huurders omging: ‘... met dezelfde beleefdheid, dezelfde eerbiediging van de vrijheid en zelfstandigheid, die zij tegenover mensen van haar eigen stand in acht zou nemen. Nooit bij hen binnentreden zonder aankloppen, nooit zich met hun particuliere aangelegenheden bemoeien als zij van hun kant daartoe geen aanleiding geven, nooit raad geven als deze niet wordt gevraagd. Kortom niets dan een zakelijke verhouding totdat van weerszijde die

zuivere belangstelling in elkanders persoon en lot zijn gegroeid, die vanzelf tot een vriendschappelijke omgang leidt.’

Breed social work

In de jaren 1860 legt Octavia in de beruchte achterbuurt East End in Londen de basis van het moderne maatschappelijk werk en ook van het sociaal-cultureel volksontwikkelingswerk. Nieuwe werksoorten ontstaan rechtstreeks door haar toedoen of zijn ermee verbonden: buurtgericht maatschappelijk werk, cultureel en educatief werk, woningbemiddeling, arbeidshulpverlening, clubwerk voor kinderen, jongeren, mannen, vrouwen en ouderen, sportieve en militaire training op vrijwillige basis voor jongeren, speeltuinwerk en natuureducatie.

Pioniers

Dit is de vierde uit een serie portretten van pioniers in de geschiedenis van het sociaal werk in Nederland.

>>>

>>> Eigen ervaringen

Octavia Hill weet uit eigen ervaring wat armoede is. Haar vader James Hill wordt geruïneerd door de financiële crisis van 1840. Hij is een idealistische socialist die een vooruitstrevende krant uitgeeft en de kost verdient als graanhandelaar en bankier. Als gevolg van deze financiële ramp wordt hij depressief en kan hij niet meer bij zijn gezin wonen. Moeder Caroline Hill is onderwijzeres en volgt in haar werk de vernieuwende ideeën van de Zwitserse pedagoog Pestalozzi. Dat betekent vooral een veelzijdige ontwikkeling van haar dochters. Hoofd, hart en handen moeten alledrie aan bod komen. Zo krijgt Octavia naast kennis van talen, kunst en geschiedenis ook een opleiding in het timmermansvak. Ook leert zij in de moestuin te werken.

Na het financiële en persoonlijke ongeluk is het gezin Hill aangewezen op inkomsten uit eigen werk of financiële steun van familie en vrienden. Moeder Caroline verhuist met vijf dochters naar Londen en vindt daar werk als manager van het Coöperatieve Dames Gilde, een vrouwenvrijwilligersorganisatie. Het Gilde exploiteert onder andere een basisschool met een werkplaats waar kinderen een vak leren.

Octavia is serieus, intelligent, leergierig en leeft intens mee met rampen dicht bij en ver van huis. Op de leeftijd van veertien jaar werkt ze al op de school van het Gilde. Zij houdt toezicht op de kinderen die houten speelgoed maken en daarvoor per stuk betaald krijgen. Ze leert de kinderen hun werk met aandacht te doen zodat het speelgoed er goed uitziet en ze trots kunnen zijn op hun product.

Christensocialisme

Het Gilde is opgericht vanuit de christensocialistische beweging. Octavia ontdekt hier dat christelijk geloof kan inspireren tot sociale betrokkenheid en hervormingswerk. Maar ze is er een tegenstander van dat sociaal werk gebruikt wordt om zieltjes te winnen. Zelf wordt ze lid van de Anglicaanse Church of England. In de kring van christensocialisten leert zij inspirerende mensen kennen die bijdragen aan haar vorming. Bijvoorbeeld de socialistische predikant F.D. Maurice die al in 1853 een arbeidersavondschool opzet en met zijn sociale projecten zijn tijd vooruit is. Of de invloedrijke kunstcriticus John Ruskin. Beiden helpen haar werk te vinden. Maurice vraagt haar les te geven aan een avondschool voor werkende

ADVERTENTIE

BLIK OP DE WETENSCHAP

KIJK OP KARAKTER

Over de samenhang tussen persoonlijkheid en gedrag

Willem Koops & Maria Splinter

ISBN 978 90 6665 937 7 - 128 pagina's - € 16,90

Bestel online op: www.swpbook.com/1082

Wie ben ik? Met de groeiende behoefte aan zelfkennis neemt de belangstelling voor psychologie en persoonlijkheid een hoge vlucht. Persoonlijkheidstests, assessments en enneagrammen zijn populairder dan ooit, maar hoe betrouwbaar zijn deze methoden? En wat zeggen deze tests precies over onze persoonlijkheid? Welke persoonlijkheidsonderzoeken kunnen de toets van de wetenschap doorstaan? In *Kijk op karakter* presenteren Utrechtse wetenschappers de nieuwste inzichten in de samenhang tussen persoonlijkheid en gedrag.

Uitgaven van Uitgeverij SWP zijn verkrijgbaar in de boekhandel

Postbus 257 / 1000 AG Amsterdam / T. 020 330 72 00 / F. 020 330 80 40 / swp@mailswp.com / www.swpbook.com

vrouwen. Ruskin ziet haar kunstzinnige talent en vraagt haar schilderijen te kopiëren. (Scanners zijn er nog niet.)

Persoonlijke aanpak

Intussen zint Octavia, nu 26 jaar oud, op mogelijkheden om het leven van de armste bevolkingsgroep te verbeteren. Er bestaan wel woningbouwverenigingen en vakverenigingen maar die richten zich op de bevolkingsgroep van de geschoolde arbeiders. Niet op de onderste laag in de krottenwijken van Londen East End.

Octavia kiest huisvesting als invalshoek. Zij ziet een verzorgde woning, hoe klein ook, met licht, lucht en ruimte – en met burens die rekening met elkaar houden – als levensvoorwaarde nummer één. Met geld van John Ruskin koopt zij haar eerste blok huizen. Ze knapt woning voor woning op en verhuurt ze weer aan dezelfde bewoners, als het kan voor een lagere huur. Elke week haalt ze zelf de huur op en bespreekt met haar huurders voorkomende moeilijkheden. Huisvesting is de basis, maar ook vertrekpunt voor andere activiteiten: aanleg van tuinen, planten van bomen, klimmers en struiken, een speelplaats voor de kinderen. Octavia verhuist met haar moeder en zussen binnen dezelfde wijk en bouwt achter haar huis een ruimte met lokalen waar zij voor haar huurders – kinderen, mannen, vrouwen en ouderen – weekend- en avondclubs organiseert.

Door een zorgvuldig woningbeheer blijft ze ver beneden de woekerprijzen. Toch lukt het een rendement van vijf procent te behalen op het geïnvesteerde kapitaal. Daardoor worden haar woningprojecten aantrekkelijk als belegging. Na tien jaar beheert Octavia Hill met haar medewerkers vijftien huisvestingsprojecten met circa drieduizend huurders. Zij bouwt dit werk uit, werft fondsen en organiseert draagvlak. Ze leidt tientallen vrouwen op die als sociaal werkers avant la lettre in de praktijk geschoold worden.

Natuurbehoud

Octavia organiseert vanaf het begin dagjes uit voor kinderen en volwassenen naar de heidegebieden aan de rand van Londen. Groot is haar verontwaardiging als omstreeks 1870 haar favoriete natuurgebieden bedreigd worden door stadsuitbreiding. Vanaf 1875 – ze is dan 37 jaar – voert ze actie voor het behoud van natuur in en rond Londen. Voor de stadsbevolking is natuur broodnodig om tot rust te komen. Haar strategie is om fondsen te werven en met dat geld natuurgebieden te kopen. Ze steunt haar zus die de succesvolle Kyrle Society opricht met als doel 'de verfijnde en opvrolgende invloed van natuurlijke en kunstzinnige schoonheid terugbrengen naar het volk'.

Na een paar mislukte acties boekt zij successen met het aankopen van parken en natuurgebieden. Ze verwerft steun tot diep in de elite en de politiek. Ook buiten Londen werden haar successen in natuurbehoud bekend. In het beroemde Lake District wordt zij in de jaren 1880 gevraagd te adviseren hoe de wandelgebieden rond meren en bergen toegankelijk kunnen blijven. In 1894 is zij een van de drie stichters van de National Trust. Iedereen die in Engeland de natuur opzoekt, kent de National Trust die anno 2009 3,5 miljoen leden telt en 250.000 ha natuurgebied en tweehonderd kastelen, gebouwen en parken beheert. Vergelijk het met onze natuurmonumenten, maar dan een maatje groter.

Blijvende betekenis

De betekenis van Octavia Hill is groot. Tot voor kort werd daar nog wel eens aan getwijfeld. Dat ze het liefste een-op-een werkte, op kleine schaal en vooral met vrijwilligers leek niet erg structureel. En dan werd zij ook nog gedreven door een christelijk plichtsbefef dat vreemd aandoet in onze geseculariseerde maatschappij.

Jane Lewis, hoogleraar Sociaal Beleid aan de London School of Economics, schreef in 2005 dat de betekenis van Octavia Hill vooral ligt in 'het belang dat zij hechtte aan het leven met de armen, het verwerven van precieze kennis van hun problemen, het winnen van hun vertrouwen, het respecteren van hun mening, er achter komen welke dagelijkse problemen hun leven vergallen, en ook het knokken voor een leefbare omgeving.'

We kunnen hier aan toevoegen: continuïteit. Octavia Hill bracht continuïteit en betrouwbaarheid in haar sociaalwerkactiviteiten. Geen projectencarrousel met elke vier of vijf jaar iets anders. Ook had zij aandacht voor de veelzijdigheid van het leven. Het verlangen naar buitenlucht, natuur en schoonheid. Zij nam geen genoegen met renovatie of nieuwbouw en dat is het dan. Nee, dan begon het pas. Ze organiseerde exposities, culturele feesten, excursies, avondscholen. Wie de veertig jaargangen van haar *Letters to my Fellow-Workers* leest, ontdekt dat zij de basis legde voor wat nu werksoorten en specialisaties zijn in het professionele social work en daarbuiten. Ook het door haar zo sterk gepropageerde sociaal ondernemerschap is uit zijn as herrezen. •

OVER DE AUTEUR

MAARTEN VAN DER LINDE IS DOCENT/ONDERZOEKER AAN HET INSTITUUT VOOR SOCIAL WORK VAN HOGESCHOOL UTRECHT. HIJ PUBLICEEDE O.A. *BASISBOEK GESCHIEDENIS SOCIAAL WERK IN NEDERLAND* (TWEDE DRUK 2008) EN IS REDACTEUR VAN WWW.CANONSOCIAALWERK.NL